

**Universitat de les
Illes Balears**
Facultat de nom

Memòria del Treball de Fi de Grau

La interculturalitat

Marta Riera Planisi

Grau d'Educació Infantil

Any acadèmic 2014-15

DNI de l'alumne: 41587022D

Treball tutelat per Jaume Binimelis Sebastian
Departament de Ciències de la Terra

L'autor autoritza l'accés públic a aquest Treball de Fi de Grau.

Paraules clau del treball:

Educació, interculturalitat, multiculturalitat i educació intercultural.

Resum

En el present treball es fa un estudi sobre la interculturalitat, especificant aquesta en l'educació i les escoles.

Primerament, abans d'endinsar-nos en l'educació intercultural, podem trobar una sèrie de paraules que hem de tenir clares per entendre satisfactòriament la interculturalitat. També podem veure el recorregut històric de la interculturalitat, com ha canviat amb els anys. Seguidament, es parla sobre quina és la millor educació per els infants nouvinguts, la multicultural o la intercultural.

Finalment, es tracten aspectes de l'educació intercultural: com s'ha d'incloure en els centres, característiques d'aquests, etc. A més, també es veuen dos exemples de com l'educació intercultural es aplicada a dues escoles.

Abstract

This academic work talks about interculturality, specifically in how it is dealt with education and schools.

Firstly, before getting in intercultural education, we have to realize that we have to clear the meaning of some words. We have to do that for a good understanding of interculturality. Moreover, we can see the historic itinerary of interculturality, how has it changed during the years. Following with the theme, it is dealt which is the better education for foreign child, the multicultural or the intercultural one.

Finally, intercultural education aspects are treated, such as how to include intercultural education in schools, characteristics about those ones, etc. Furthermore, we can read how intercultural education has been applied in two schools.

ÍNDIX

1. INTRODUCCIÓ	5
1.1 Descripció i justificació.....	5
1.2 Objectius.....	5
2. ESTRUCTURA DE CONTINGUTS	6
3. DESENVOLUPAMENT DE CONTINGUTS.....	7
3.1 La interculturalitat	7
3.1.1 Per què venen	8
3.1.2 Problemes amb que es troba la població immigrant.....	8
3.1.3 Causes que fomenten les actituds negatives	10
3.1.4 Què convindria fer?	10
3.2 Conceptes	10
3.3 L'educació.....	13
3.3.1 Història de l'educació intercultural	15
3.3.2 Educació multicultural o educació intercultural?	18
3.3.3 Models d'institució educativa.....	19
3.4 Educació intercultural.....	21
3.4.1 L'atenció als fills i filles de famílies immigrades.....	22
3.4.2 La integració escolar	23
3.4.3 Beneficis a l'escolaritzar a l'infant durant l'escolarització primerenca	24
3.4.4 Plans integrals d'integració intercultural.....	24
3.4.5 L'èxit i el fracàs escolar dels alumnes de minories ètiques.....	25
3.4.6 Institució escolar i mestres	26
3.4.7 Escoles de mediadors socials.....	30
3.4.8 Currículum.....	31
3.5 Com es porten aquests principis a la pràctica?.....	31
4. METODOLOGIA	35
5. CONCLUSIONS	36
6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	40

1. INTRODUCCIÓ

1.1 Descripció i justificació

L'elecció d'aquest tema em va sorgir de la necessitat que sentia a l'hora de saber més sobre la interculturalitat ja que avui en dia és present al nostre entorn. Sabem de la seva existència però no en sabem molt més. Ens pensem que ho sabem tot sobre ella però el que no sabem és que molts conceptes les sabem malament o els hi donem significats erronis.

Hem va interessar aprofundir en el tema i saber més aspectes d'aquest, com per exemple, saber com es veu la interculturalitat en l'àmbit educatiu i què s'hauria de fer per tractar-la de manera correcta, integrant a tots als infants. A més de voler saber com es veu la interculturalitat també m'agradaria aprofundir en com es tractada, i sobretot, com s'hauria de tractar. Crec que és un tema molt important i que no se li dona tota la importància que hauria de tenir. Penso que tots els infants, provinguin d'on provinguin han de poder ser inclosos i tenir els mateixos drets que tothom. És per això que no hem d'obviar el tema, sinó tot el contrari, voler formar-nos per poder atendre d'una manera significativa a tot l'alumnat.

1.2 Objectius

El treball que hi ha a continuació tracta sobre la interculturalitat, com es veu, com es treballa a les escoles, com s'hauria de treballar, etc. Per aconseguir tota aquesta informació m'he establert dos objectius clau per a fer un bon treball. L'objectiu principal que hem proposat amb el treball és el de conèixer en profunditat la interculturalitat i tot el que implica. Vaig plantejar-me aquest objectiu degut a que havia de fer les pràctiques a una escola amb una escolarització alta d'immigrants i va ser un fet que hem va obrir un ventall de qüestions que no en sabia la resposta. Altre objectiu que es pretén adquirir mitjançant el treball és el d'adquirir estratègies interculturals per aplicar tant a nosaltres mateixos, com a l'escola i a l'aula.

2. ESTRUCTURA DE CONTINGUTS

1. La interculturalitat.

- 1.1. Per què venen.
- 1.2. Problemes amb que es troba la població immigrant.
- 1.3. Causes que fomenten les actituds negatives.
- 1.4. Què convindria fer?

2. Conceptes.

3. L'educació.

- 3.1. Història de l'educació intercultural.
- 3.2. Educació multicultural o educació intercultural.
- 3.3. Models d'institució educativa.

4. Educació intercultural.

- 4.1. L'atenció als fills i filles de famílies immigrades.
- 4.2. La integració escolar.
- 4.3. Beneficis a l'escolaritzar a l'infant durant l'escolarització primerenca.
- 4.4. Plans integrals d'integració intercultural.
- 4.5. L'èxit i el fracàs escolar dels alumnes de minories ètiques.
- 4.6. Institució escolar i mestres.
- 4.7. Escoles de mediadors socials.
- 4.8. Currículum.

5. Com es porten aquests principis a la pràctica?

3. DESENVOLUPAMENT DE CONTINGUTS

3.1 La interculturalitat

Com ens indiquen Salomó et al. (2001), el nostre dia a dia ha anat canviant, formant-se una pluralitat molt àmplia. Aquesta pluralitat ha anat arribant de manera lenta i continuada, fent créixer així, la presència de persones d'altres cultures. Aquestes persones novingudes sovint passen desapercebudes. Altres cops, en canvi, se'ls pot diferenciar tan pel seu color de pell com per les seves maneres de vestir. Hi ha immigrants amb característiques molt variades, però mai hem d'oblidar que tots ells són persones humanes.

Segons l'Institut Nacional d'Estadística (2014), la població estrangera resident a Espanya és de 5.072.680 persones i minva un 3,1% respecte a l'1 de gener de 2012, degut a dos factors combinats: la emigració i de l'adquisició de la nacionalitat espanyola. Els estrangers representen el 10,9% de la població total.

L'1 de gener de 2013, les comunitats autònomes amb un major percentatge d'estrangers eren les Illes Balears (20,1%) i Murcia amb un (15,0%). Extremadura i Galícia eren les que tenien menor proporció de estrangers (3,5% i 3,7% respectivament). Evidenciant així, que els estrangers es concentren a les costa mediterrània. Els principals indicadors de natalitat de la INE del 2012 ens indica que un 19,2% dels naixements van ser de mares estrangeres.

Les comunitats autònomes que al 2013 més població estrangera tenien, amb el 14% o més, eren Catalunya, València, Múrcia i les Illes Balears. A continuació hi havia les comunitats del 10 al 14% (Aragó, La Rioja, Madrid i les Illes Canàries), les de 5 a 10% (Cantàbria, País Vasc, Navarra, Castella-Lleó, Castella-La Mancha i Andalusia) i les de menys del 5% de població estrangera, Galícia, Astúries i Extremadura. Els estrangers procedents de Romania i Marroc segueixen sent els més nombrosos, entre les dues nacionalitats sumen el 32,2% del total. Després d'aquests venen el Regne Unit, Equador i Colòmbia.

Segons aquest estudi, les Illes Balears, Catalunya, Aragó, La Rioja i Madrid són les comunitats autònomes amb un 12% o més d'alumnes estrangers en les ensenyances no universitàries. A continuació hi ha: València, Múrcia, Castella la Mancha i Navarra entre un 8 i un 12%; País Vasc, Cantàbria, Castella Lleó, Andalusia i les Illes Canàries de 5 a 8% ; i finalment Galícia, Astúries i Extremadura amb menys del 5%.

Tot i això, comentar que a Espanya també hi ha migracions. Al llarg del 2012, van abandonar el nostre país 446.806 persones i d'elles un 57.287, van ser emigrants espanyols. El destí

d'aquets emigrants, majoritàriament, va ser: el Regne Unit, França, Alemanya, Estats Units, Equador i Suïssa.

3.1.1 Per què venen

Segons Quicios i Flores (2005), no és coincidència que Espanya sigui un dels països més escollits per immigrants i gent estrangera, ja que hi ha certs factors que l'afavoreixen. Aquests factors són: la privilegiada situació geogràfica d'Espanya, que fa de porta amb Europa; l'envelliment de la població autòctona que requereix nous llocs de feina i de mà d'obra jove; la imatge d'un país econòmicament sà, fet que desperta expectatives de benestar i fàcil ascens per a l'immigrant; el clima... Tots aquests factors atreuen població forana a Espanya. De fet, Espanya, en el darrer quart de segle XX, va deixar de ser un país d'emigrants per convertir-se en un país d'immigrants.

3.1.2 Problemes amb que es troba la població immigrant

La població immigrant es troba amb una sèrie de problemes, tan a nivell personal com a problemes de l'exterior. A continuació hi ha l'exposició d'aquests problemes i possibles solucions per aquests.

Segons Quicios i Flores (2005), un dels problemes que es troben els immigrants és el recer. Hi ha persones que han de compartir cases amb altres persones que no són familiars seus, arribant a viure en situacions inhumanes. Aquest problema connecta inevitablement amb el problema de l'ocupació, la feina i la professió. Per solucionar aquest fet, s'ha de cercar la integració de la població immigrant al país d'acollida.

Altre problema que ells senten és el de voler mantenir la seva pròpia cultura i models educatius intactes, en una societat diferent. Això els causa pors, sentiments de deslleialtat quan s'integren a la cultura del país on són, i molts altres sentiments contradictoris.

Salomó et al. (2001), ens explica que els estereotips també són problemes als que sempre es solen afrontar els nouvinguts. Els estereotips negatius s'apliquen als grups socials minoritaris o marginats. Aquets, són la manera lògica i habitual de pensar en un determinat àmbit, són imatges simplificades d'un grup, creences compartides. Per combatre'ls, primer, hem de ser conscients dels estereotips que tenim. Després, hem de qüestionar les informacions que rebem i cercar informacions fiables i alternatives.

L'estereotip és el pas previ al prejudici, primer comença amb una imatge estereotipada, després amb un judici negatiu previ i finalment amb una conducta discriminatòria. Segons

Xavier Besalú (2001: 162), *«el prejudici és, doncs, un judici previ, no comprovat sobre una persona o un grup, que introdueix elements emocionals i comportamentals en les nostres percepcions i que té un pes extraordinari en la definició de les relacions socials».*

Les actituds de rebuig a l'altre és un dels grans problemes que hi ha. Rebutgen el que és diferent. Això fa que sols es vulguin ajuntar els "seus", fet que causa que els centres escolars tinguin dificultats per impulsar el procés de socialització. Això, provoca la fragmentació social, i si seguim així, podria causar la divisió d'una xarxa pública subsidiària a una privada concertada (Quicios i Flores, 2005).

Altre gran problema que hi ha és l'augment de les actituds racistes i xenòfobes. Segons Josep Miquel Palaudàrias (2001:83) *«el grup dominant, inevitablement, té una més gran influència per determinar la perspectiva cultural en el seu conjunt: la seva filosofia, moral, teoria social, i fins i tot la seva ciència. D'aquesta manera, el grup dominant legitima una relació desigual».*

Seguint amb aquesta perspectiva, la nostra cultura occidental es podria determinar com una cultura xenòfoba. En aquesta, el racisme seria producte de la nostra forma de vida, imposant-se la nostra raça per damunt de totes les altres, tan en la manera de pensar, de vestir, o d'organitzar l'economia, la democràcia, etc. (Salomó et al., 2001). Segons Ben Jellount (1992) en el llibre de Salomó et. al. (2001:84) *«L'odi a l'altre comença amb l'odi a un mateix. El racisme –virulent o latent- és un corol·lari del malestar i la infelicitat».*

Alguns dels problemes anomenats anteriorment causen la marginació i l'exclusió social. Segons Jordi Feu i Gelis, sociòleg i professor de la Facultat de Ciències de l'Educació (2001:50), l'exclusió social *“no és res més que la marginació portada fins a l'extrem”*. Aquest fet implica, a nivell personal: degradació, inadaptació, allunyament progressiu de la societat, etc. A nivell col·lectiu implica conflicte social, violència ciutadana, desestructuració social, etcètera.

Els que reben aquesta emigració, també tenen diverses pulsions molt bàsiques, tenen sentiment de territorialitat, senten que els lleven allò que els pertany. A més, també es senten amenaçats i estranyats davant noves formes de vida, i tenen gran dificultat per compartir el que tenen i consideren propi. També trobem dues postures antagòniques, la primera és que hi ha persones que tenen un sentiment de culpa per tenir més bens materials. En canvi, d'altres són arrogants i es senten superiors (Cordero, 2011).

3.1.3 Causes que fomenten les actituds negatives

Segons Salomó et al., (2001) hi ha quatre causes que han estimulat l'augment de les actituds de rebuig i dels actes racistes. La primera causa és l'atur i el malestar social, les persones tenen un futur incert i poc clar. La segona causa són les polítiques oficials respecte a la immigració, aquestes són restrictives i repressives cal als immigrants dels països pobres. Altra causa és la desaparició de les lluites de classes (enfrontaments socials) i les organitzacions socials.

La quarta causa és l'aparició del fonamentalisme cultural. Allò que diferencia el racisme del fonamentalisme cultural és la manera en com són percebuts els que posen en perill la pau social. La diferència entre aquestes dues doctrines resideix en si se'ls concep com a "membres inferiors per naturalesa" o com a "estranyes i aliens". Així, els arguments culturals han substituït els biològics, però la jerarquització d'aquestes no ha desaparegut. Avui es nega tot tipus de "superioritat biològica", però es defensa la "superioritat cultural", fent una anàlisi simètrica que assigna a la cultura les mateixes característiques que abans justificaven la superioritat biològica.

Tots aquests aspectes fins ara anomenats, ens fan pensar, com diu Jordi Feu i Gelis, sociòleg i professor, que (2001:51) «el nostre món té una vella fita pendent: evitar que la diversitat es converteixi en desigualtat i construir un ordre social més just».

3.1.4 Què convindria fer?

El que hauríem de fer és situar-nos de part de les víctimes, encara que no tinguem molta informació, i ajudar-nos a través de l'opinió i la denúncia. Hem d'aprendre a completar la informació oficial amb informacions alternatives i documentar-nos seriosament, canviar alguns dels nostres comportaments relacionats amb el consum. (Salomó et al. 2001). A més, com diu Xavier Besalú «la qüestió no és respectar simplement la diversitat cultural, sinó reconèixer que totes les cultures són racionals i valuoses»(2001:155).

3.2 Conceptes

Per comprendre millor allò que ocorre al nostre voltant i poder parlar-ne, és important primer entendre els conceptes i saber el seu significat real. A continuació hi ha les definicions i algunes informacions rellevants dels conceptes. Aquests conceptes són: estranger, immigrant, immigració, integració, adaptació, cultura, identitat personal, multiculturalitat i pluriculturalitat; tot elles, paraules que hem de tenir clares per entendre la interculturalitat.

És necessari diferenciar el terme estranger i el terme immigrant. Segons l'Informe Nacional d'Estadística (INE) *La población extranjera en España*, estranger és «conforme a la legislació espanyola, es considera resident estranger al qui compta amb un títol que l'habilita per residir a Espanya» (INE,2003:1).

Immigrant és el qui migra, sent immigrar: «Dicho del natural de un país: Llegar a otro para establecerse en él, especialmente con idea de formar nuevas colonias o domiciliarse en las ya formadas» (Real Academia Española, 2001:22). Segons Rosa Cañadell, psicòloga i antropòloga (2001), la paraula immigrant ha perdut el seu veritable significat i està començant a tenir connotacions desvaloritzades. En aquest moment, immigrant és «tota aquella persona que prové d'un país pobre, que té la pell fosca i no gaudeix d'unes bones condicions econòmiques i socials» (Salomó et al.,2001:85), com per exemple els magrebins o centre-africans, sent els immigrants del Sud, el punt de mira per als creixents sentiments racistes i xenòfobs.

Seguint amb la paraula immigració, comentar que hi ha dos punts de vista entorn a aquesta paraula. La primera d'aquestes concepcions extremes és la que es considera el país d'acollida com una pàgina en blanc, on tothom pot escriure el que vulgui (la gent no modifica ni les seves actituds i els costums propis). L'altra concepció és la que considera el país d'acollida com una pàgina escrita que ja ha estat impresa (els immigrants es troben amb creences i característiques ja fixades i sols es poden adaptar). Com diu Xavier Besalú, «el país d'acollida –diguem-ho bé- no és ni una pàgina en blanc ni una pàgina acabada, sinó una pàgina a mig escriure » (Salomó et al.,2001:162)

Gonzalo Escobar, professor de dret, en paraules de Perotti (1989), ens defineix el concepte d'integració, essent aquest «la capacitat d'afrontar i d'intercanviar en una posició d'igualtat i de participació –valors, normes i models de comportament- tant per part de les persones d'origen immigrant com per a les que ja formaven part de la societat d'assentament» (Salomó et. al. 2001:72).

Tenir en compte que quan parlem d'integració, ens referim a un procés que parteix d'un projecte personal i social. La integració no és cap resultat ja que aquesta és dinàmica. En els processos d'integració sempre s'ha d'afavorir la recerca d'un major nivell de convivència. La integració ha de ser assumida de forma voluntària i no ha de ser imposada. (Salomó et. al. 2001).

De Carreras, en El País, va indicar que integrar vol dir convertir als nouvinguts en ciutadans i no exigir-los que s'adaptin a les nostres costums, cultura i religió; sols exigir-los els drets i deures que s'exigeixen a tothom (Salomó et. al. 2001).

La integració es diferencia de l'adaptació en el sentit que la segona es refereix a un canvi en el qual els individus minoritaris culturalment adopten una disposició interna i externa, per tal que les relacions amb les persones del grup dominant siguin el menys conflictives possibles, amb l'objectiu de, com deia Josep Miquel Palaudàrias «tenir un marge de maniobra que permeti la coexistència, entesa a través d'un cert nivell d'estabilitat en l'àmbit laboral i també en les relacions socioculturals amb la societat de recepció» (Salomó et. al. 2001:72).

Referent al concepte de cultura, dir que és la manera de ser d'una comunitat determinada. Les cultures són diferents, tots els pobles tenen la seva que abarca gran quantitat d'aspectes. La cultura forma part del nostre ésser, tots som cultura pel simple fet de viure en societat. La cultura no forma part de l'herència genètica, sinó que evoluciona i es transforma a través del procés de socialització; no és estàtica, sinó que s'adapta al context; és transmet a través de símbols; consta de molts de components; és un sistema on cada persona té la seva pròpia visió de la cultura a la qual pertany (Salomó et. al. 2001).

Segons Rosa Cañadell (2001), sobre les diferents cultures no es poden aplicar criteris quantitius ni qualitius, ni uns tenen més cultura que els altres ni són millors o pitjors, cada una d'elles aporta uns valors i experiències pròpies. Les cultures tenen sectors dominants i subordinats, cultures oficials i subcultures, no són homogènies. La cultura d'un territori la defineixen les persones que habiten en ell i no a la inversa. Com deia Maite Roig, quan estem en contacte amb una cultura diferent a la nostra, els que reben una cultura han d'alegrar-se, «de sentir-se diferents però no pas inferiors, i enriquir-se'n-. Ningú no hi perd res, tothom hi guanya» (Roig, 1993:18).

Hi ha dues imatges del concepte de cultura especialment aclaridores. Una és la d'un iceberg i l'altre la d'un arbre. A la primera només veiem una part molt petita del tot. Totes les cultures compten amb components fàcilment apreciables, com ara els vestits, la gastronomia, les arts, etcètera. En canvi, en té uns altres difícils de veure amb un primer cop d'ull, els quals són la base dels nostres sentiments, comportaments i pensaments, com ara els conceptes de bellesa, els ideals educatius, models de relació, el llenguatge corporal, etc. L'arbre, segons Besalú (2001), consta d'arrels, les quals normalment no es veuen i canvien amb lentitud (són els valors, les creences i mites); «el tronc visible però també modificable amb lentitud (les

institucions, formals i informals, que estructuraven el comportament de les persones); i les branques i les fulles, que serien la dimensió més visible i modificable (les pràctiques concretes)» (Salomó et. al. 2001:160).

En la Declaració dels principis de cooperació cultural internacional de la UNESCO, en el primer i quart article, s'afirma que cada cultura té la seva dignitat i un valor que han de ser conservats i respectats; totes les persones tenen el dret i el deure de desenvolupar la seva cultura; en la seva rica varietat i diversitat, i en recíproques influències que exerceixen unes sobre les altres, totes les cultures formen part del patrimoni comú de la humanitat. Seria molt important fer el que ens diu Salomó 2001, «és urgent relacionar-se amb persones d'altres cultures per trencar la barrera d'ignorància i prejudicis que ens separa» (2001:17).

Altre concepte és el d'identitat. La primera referència a la identitat és la individual, la personal, la que fa que cada persona sigui única i deferent de qualsevol altra. La identitat personal, com diu Xavier Besalú, es «compon de molts elements (nacionalitat, religió, trets físics, classe social, grup ètnic o lingüístic, sexe, professió, poble, equip esportiu, empresa, associació, afició, etc.), compartits amb molts altres individus, però combinats d'una manera sempre diferent. La nostra identitat personal és el resultat d'aquesta suma d'identificacions» (Salomó et. al. 2001:161). Besalú també ens comenta que tots també tenim una identitat cultural, ja que tots naixem i ens configurem en una cultura determinada compartint elements amb les persones que pertanyen a un mateix àmbit cultural.

Finalment, els conceptes multiculturalitat i interculturalitat els definirem breument per després poder endinsar-nos en ells. La multiculturalitat es refereix la presència de diverses cultures en un mateix escenari, i la interculturalitat, vol indicar la relació entre aquestes cultures (Salomó et. al. 2001).

3.3 L'educació

Quan parlem d'educació no només pensem amb l'ensenyament obligatori, ni amb els objectius curriculars, pensem amb els objectius que assenyala l'«Informe Delors», redactat per experts de la Unesco sobre l'educació per al segle XXI. Aquest considera que s'ha de treballar per aconseguir una millor comprensió dels altres i millor comprensió del món; intercanvi pacífic, comprensió mútua, harmonia, realització de projectes comuns... Segons aquests experts, l'educació ha de servir per aprendre a saber, a fer, a ésser i viure junts. Algunes recomanacions que ens indica són: la necessitat de polítiques educatives Internacionals de cooperació i no d'assistència; l'afavoriment de polítiques educatives que

despertin interès per la pluralitat cultural en la qual vivim; i fer polítiques que vaguin en contra de l'exclusió social (Salomó et. al. 2001).

L'acció educadora ha ajudar a ser conscients de les cultures de la societat en què vivim i, també, de les principals fites, problemes i peculiaritats de la resta de la humanitat. Tal i com diu en el pròleg de la declaració Universal dels Drets de l'Home, és mitjançant l'educació i l'escola que s'han de conèixer i inculcar els drets humans, inculcar valors i fer valer aquelles experiències vivencials que ajudin a consolidar la democràcia com a camí per aconseguir una societat més justa i oberta.

Un dels problemes que trobem a educació és que els immigrants assisteixen a les escoles públiques perquè no els volen a les privades. A un article a l'ABC al 2003 ja es demanava al consell escolar que a les escoles concertades hi havia escassa escolarització d'immigrants. Alfredo Moyarga, president del consell, insisteix en la necessitat d'incrementar l'assignació de centres educatius amb treballadors i educadors socials per abordar aquest tema, a més de demanar la disminució de la ratio d'alumnes per aula (Quicios i Flores, 2005).

Com diu Sami Nair, anomenat per Paludàries (2001), la diversitat s'ha de mantenir. S'ha d'abordar aquesta qüestió de manera democràtica i fer que cap determinació (religions, colors de pell), en cap cas, sigui un obstacle per a la vida en comú. S'ha de respectar la singularitat de cadascú.

Esmentar que l'antropologia és la disciplina que s'ha especialitzat en l'estudi de la diversitat cultural, en les relacions interètniques i l'educació intercultural, entre altres temes. Antropòlegs diuen que la missió de l'educació no és promoure cultures particulars (tot i que hem de partir de elles), sinó la de preparar a futurs ciutadans per viure en un món interdependent on es doni sentit a l'existència. Com deia Paulo Freire, educador i pedagog, (1997), *«educar ens exigeix reconèixer que som éssers condicionats, però no determinats, i estar convençuts que el canvi és possible, perquè la història l'escriuen les persones»* (Salomó et. al. 2001).

Seguint amb Salomó et. al., saber que per aconseguir una societat millor, és necessari passar per la informació, per l'educació i per la participació. La informació per potenciar el coneixement mutu; l'educació, indispensable, com a factor d'humanització; i la participació, finalment, per fer viable i real una relació intercultural veritable.

Colomer (2001) esmenta que l'educació ha de contribuir a formar persones amb criteri, a afavorir la comprensió dels esdeveniments i anar més enllà. Com continua dient l'informe de la Unesco (1966), *«l'educació ha d'ajudar a tothom a ser una mica més ciutadà d'aquest món turbulent i mutant que està naixent davant dels nostres ulls»*.

Com indica Salomó (2001), ja que estem en democràcia, hem de tenir present que hem de passar de la pluriculturalitat a la interculturalitat. Interculturalitat com a intercanvi, barreja, coneixement de l'altre, com un camí d'enriquiment personal i col·lectiu.

3.3.1 Història de l'educació intercultural

Educació és política i si això és així, educar també és democràcia. Educar no és qualsevol tipus de política, és un tipus de política que ens ajuda a canviar la societat cap a una fita en comú: fer disminuir les enormes diferències que hi ha en l'actualitat entre pobles i persones (Salomó et. al. 2001).

Com comenta Rosa Cañadell (2001), *«l'educació com a agent de formació i socialització, té el deure important de promocionar actituds positives vers la diversitat cultural i de trobar les eines adequades per lluitar contra la xenofòbia i el racisme»* (2001:81). Però, la interculturalitat i l'antiracisme van més enllà, exigeixen una reflexió personal i un debat col·lectiu sobre els models de societat i de persona per als quals volem educar. També reflexiona sobre la concepció de cultura que produeix i transmet l'escola, els valors que això implica i quin tipus de societat afavoreix. En definitiva, es tracta d'assumir que el fet d'educar no és sols una qüestió estrictament tècnica o pedagògica sinó que també és una acció política.

Per clarificar el ventall d'opcions que podem trobar dins el que s'ha convingut a anomenar «educació multicultural» o «educació intercultural» i per saber com ha anat evolucionant la perspectiva dels conceptes, podem recórrer, entre d'altres, a J.Lynch (1988-1911); J.A. Banks (1986); Tarrow, (1990) i també a Oullet, (1991).

J.Lynch

Maite Roig (1993) ens explica les cinc etapes que James Lynch va estructurar per explicar la educació per els immigrants, les quals va estructurar del 1988 al 1911. La primera etapa és l'etapa *laissez faire* dels anys seixanta, que consistia en deixar fer o aplicar la negligència. La segona etapa és la de l'anglès, segona llengua dels anys setanta. A continuació, la tercera etapa, és la de l'educació compensatòria, també dels anys setanta. La quarta etapa és la de

l'educació pluricultural i intercultural dels anys vuitanta i finalment la darrera etapa és l'etapa d'educació anti-racista dels anys noranta.

J.A. Banks

Salomó et. al. (2001) ens expliquen la tipologia confeccionada per Banks, diferencia entre deu paradigmes o tipus d'iniciatives i estableix diferents models. El primer d'aquests és l'additiu, que consta en afegir continguts ètnics als programes escolars sense una revisió posterior (unitats sobre celebracions o costums). A continuació hi ha la millora de l'autoconcepte, el qual pensa que el contingut ètnic pot reforçar la pròpia imatge entre els alumnes minoritaris. El tercer model és el compensatori dels dèficits culturals, el qual pensa que els dèficits de l'alumnat minoritari es poden compensar (ajuts econòmics, etc.).

Model important és el de l'ensenyament de les llengües d'origen, partint del fet que l'èxit escolar dels alumnes minoritaris és pobre degut al limitat coneixement de la llengua majoritària, i no hi és present la llengua pròpia. Per això, es realitzen programes de formació bilingüe de manera que es puguin anar incorporant poc a poc a la llengua nacional. Altre model és el de lluita contra el racisme, el qual considera que el racisme que hi ha contra els grups no blancs és el problema educatiu principal (s'intenta reduir el racisme entre el professorat i en el material pedagògic).

El sext model és el de crítica radical, el qual pensa que l'alumne ha d'acceptar el seu estatus social a l'escola i que la única solució és la reforma de l'estructura social. El següent és el de desigualtat genètica, el qual diu que són les característiques biològiques les que fan que els alumnes minoritaris obtinguin pitjors resultats. A continuació Banks va anomenar el model de promoció del pluralisme cultural, el qual consisteix en que l'escola hauria de reflectir les característiques ètniques dels estudiants creant escoles ètniques o cursos. Altre model és el de presa de consideració de les diferències culturals, partint de la valoració de totes les cultures i que l'escola els atorgui valor (creant programes educatius que reflecteixin l'estil d'aprenentatge i el contingut dels grups ètnics). I finalment, el model assimilatiu, el qual considera que les minories han d'abandonar la seva adscripció i si això no es compleix, pensen que hi haurà una divisió ètnica i que perillarà el procés d'escolarització de les minories.

Tarrow

Seguint amb Salomó et. al., trobem a Tarrow (1990), autora que ens diu que les fases que s'han de seguir són:

Assimilació (perspectiva monocultural); integració (a través de programes compensatoris); pluralisme cultural (a més de transmetre la cultura dominant es tenen en compte les cultures i llengües minoritàries, però mantenint les distàncies); educació multicultural per a tothom (extensió de l'anterior paradigma als alumnes minoritaris i majoritaris); i interculturalitat (interacció, enriquiment...; afectant, també, a tots). I tot això es pot considerar en tres grans fases: assimilació (a); acomodació (b, c, d); i interculturalitat (e) (2001:140).

Oullet

Per la seva banda, F.Ouellet (1991), agruparia en tres paradigmes els esforços d'ascens de l'educació intercultural: promoció del pluralisme cultural; presa de consideració de les diferències culturals; i lluita contra el racisme. Si el primer paradigma es portés a terme, algunes escoles sols tindrien alumnes d'un determinat grup ètnic, els quals serien ensenyats amb la seva llengua pròpia durant els primers anys. Els problemes sorgirien quan no hi hagués infants suficients per crear una escola ètnica. Per Ouellet aquest model no seria l'adequat per incentivar el pluralisme cultural dins el sistema educatiu.

El segon paradigma, està basat en la presa de consideració de les diferències culturals i té com a eix central la preparació de l'alumnat per viure en una societat culturalment diversa, deixant enrere la promoció d'identificacions. Hi ha iniciatives a tenir en compte com ens indica Samoló et. al. (2001:138) :

a) Considerar la llengua materna un puntal important de l'aprenentatge escolar i, en particular, de l'aprenentatge de la llengua d'ensenyament; cercar la participació i implicació dels pares en el projecte educatiu de l'escola; b) sensibilitzar respecte al fet que la diversitat cultural és quelcom amb què hauran de conviure en la seva societat i que és comú a la resta del planeta – això es realitzaria en escoles que tinguin o no diversitat en la seva aula-; i c) promoure la implicació del professorat en un projecte que tracta que, sense promoure els particularismes culturals, desenvolupi en tot l'alumnat el plaer i

la capacitat de treballar en la construcció d'una societat en què la diferència és un factor cohesionador més que divisor.

Des d'aquest punt de vista, optar pel model pluralista comporta rebutjar els models de Lynch, els models d'assimilació, integració i educació multicultural de Tarrow, i els models d'addició ètnica, el de les desigualtats genètiques i el de l'assimilació de Banks. Comentar que en el primer model de Banks, la lluita contra el racisme seria una activitat marginal que es limitaria a un adoctrinament de dubtosos resultats.

Com es pot veure, Ouellet (1991), citat per Salomó et. al. (2001), aposta per «un model d'integració pluralista que afavoreixi la interacció entre els membres de diferents comunitats d'una societat i on tots puguin participar activament en la construcció d'aquesta societat dinàmica i oberta» (2001:139). En l'educació intercultural la reflexió sobre els reptes de la diversitat cultural hauria de formar part de la formació de tot l'alumnat, els alumnes minoritaris no s'haurien de veure obligats a abandonar la seva llengua materna o el bilingüisme s'hauria de considerar un avantatge més que un obstacle; la cultura familiar de l'alumnat no hauria de ser objecte de menysvaloració; l'èxit i el fracàs escolar no haurien d'estar condicionats per pertànyer a un grup minoritari... Així, Ouellet afirma que una iniciativa educativa en el camp de l'educació intercultural hauria de tenir present: «l'obertura a la diversitat cultural i religiosa, la igualtat d'oportunitats i l'equitat, la cohesió social i la deliberació democràtica» (2001:139). Segons l'autor, les dues primeres qüestions correspondrien al camp pròpiament de l'educació intercultural, mentre que les darreres serien competència de l'educació a la ciutadania.

3.3.2 Educació multicultural o educació intercultural?

Segura, en el diari Avui (2000), indica que les condicions per assegurar l'objectiu d'una política d'immigració i integració, són el reconeixement de la igualtat dels drets. Aquest fet exigeix proclamar la igualtat en els drets i garantir la seguretat i l'estabilitat jurídica dels immigrants. Aquests, viuen, treballen, paguen impostos, pateixen la llei, però, en canvi, no la poden crear, impedit així la integració.

Hi ha dos models socioculturals per excel·lència: el multicultural i l'intercultural. Aquests conceptes d'educació són, de vegades, definits per oposició i en altres utilitzats com a complementaris (Berthelot, 1991). En aquests models s'incideix en els aspectes institucionals i després en els personals (Salomó et. al. 2001).

Model social multicultural

L'educació multicultural, començà amb la defensa del dret a la diferència i vol la integració en la cultura dominant dels grups minoritaris. Els individus d'aquest model veuen la cultura com un objecte extern i estàtic. La cultura de cada poble ve de temps enrere i no és possible mesclar-la amb altres continguts culturals ja que hi ha el risc de perdre elements propis de caràcter únic (Salomó et. al. 2001). Les diferents cultures són contradictòries i no complementàries; si un marc cultural incorpora algun d'un altre, aquests és substituït per un que li pertany. Indicar que aquest concepte també evoluciona i és possible veure objectius reiterats (Venre, 1987).

Interculturalitat.

La interculturalitat, és un concepte que es diferencia del multicultural. La cooperació dinàmica de cultura és un principi de la interculturalitat a diferència de la multiculturalitat. L'interculturalitat creu en l'heterogeneïtat intercultural. En la societat intercultural la cultura és un punt de partida i es pot modificar. Cada individu construeix la seva identitat a partir de les seves experiències a partir de molts d'estímuls de gran diversitat. La interculturalitat, doncs, es construeix mitjançant el mestissatge cultural (Salomó et. al. 2001).

Miquel Àngel Essomba, pedagog (2001), ens indica que el fet de parlar d'educació i cultura ens condueix a analitzar les institucions educatives partint de l'enfocament multicultural-intercultural. La intenció final és identificar quins són els models subjacents i propis de cada model educatiu per poder definir les característiques de la intervenció diferenciada.

3.3.3 Models d'institució educativa

La institució educativa multicultural és aquella que basa el seu disseny pedagògic en el principi de l'homogeneïtat intercultural, contrari amb el sistema social de referència. L'equip directiu d'un centre i un context multiculturals creuen que la cultura, com ja hem dit, existeix aliena als individus i és estàtica. La finalitat de l'educació multicultural és crear una comunitat homogènia i estable, on s'estableixi un diàleg superficial entre els continguts culturals de les persones integrants d'aquell medi social.

L'activitat cultural de la institució educativa multicultural consisteix en fomentar i programar activitats afavoridores del coneixement de les característiques manifestes dels altres grups culturals. En aquests centres, és dona prioritat als aspectes expressius de la cultura, específicament als instrumentals i definitoris. Exemple d'aquest fet és l'organització de la mal anomenada «Setmana o jornada intercultural», on els interessa conèixer aspectes com la gastronomia, dansa, festes tradicionals, etc. de les famílies d'alguns infants del mateix centre,

amb l'objectiu de potenciar un enriquiment del bagatge cultural i provocar directament una actitud de respecte a allò conegut (Salomó et. al. 2001).

Seguint amb Salomó, indicar que des d'aquesta òptica, el projecte educatiu del centre és concebut com un calaix que s'ha de fer més gran per donar cabuda a més activitats fins ara no contemplades. El problema ve quan s'ha de desenvolupar el projecte educatiu, per fer la selecció dels continguts a treballar ja que no es pot estudiar tot l'univers multicultural. En aquesta institució, els educadors senten incomoditat, la qual provoca angoixa, per no saber-ho tot de les cultures. Això s'intenta resoldre acostant-se a allò que un no sent com a seu, mitjançant una metodologia bàsica fonamentada en criteris d'anàlisi, de curiositat. Els educands són percebuts, per damunt de tot, com a subjectes culturals.

Miquel Àngel Essomba (2001), indica que la institució educativa intercultural, és una institució que, en el seu projecte educatiu, defineix clarament el principi antropològic de l'heterogeneïtat intercultural. Les seves activitats educatives van encaminades a la comprensió d'un mateix. En un primer moment s'ha de conèixer a un mateix, per poder arribar realment a comprendre l'altre.

Seguint amb Essomba (2001), la interculturalitat «neix de l'autoavaluació i del qüestionament d'allò que és propi, fet que condueix a un cert grau de relativisme (però des de la seguretat personal), necessari per a un accés intersubjectiu a d'altres criteris i paràmetres radicalment diferenciats als d'un mateix» (2001:204) . Per tant, la institució intercultural no organitza setmanes interculturals, sinó que distribueix l'activitat durant tot el curs i en tots els grups. No es dedica a fer una ampliació quantitativa del projecte educatiu sinó en la seqüenciació de les activitats i del treball dels valors, de manera que s'afavoreixi un procés continuat d'estructuració interior i d'obertura a l'exterior. La metodologia del centre intercultural es basa en criteris d'interpretació i no d'anàlisi, estimulant el contrast intersubjectiu dels diferents punts de vista, concebuts com el resultat d'una història particular que sorgeix de multitud de contactes amb els diversos continguts culturals que han anat desfilant al llarg de la trajectòria de l'individu. En definitiva, l'educand en el centre intercultural és tractat com a subjecte i no com a subjecte cultural. Aquest fet és molt important, perquè com ja deien Rebeca i Mauricio Wild, hem de deixar que creixin criatures completes, atenent als infants des d'un punt de vista respectuós envers els seus propis processos de vida (Bonàs, M. 2012).

3.4 Educació intercultural

Segons Rosa Cañadell, psicòloga i antropòloga, (2001) una vertadera educació intercultural ha de apostar clarament per una educació bàsicament antiracista. Segons G.L.Brandt, hi ha diferències importants entre una educació no-racista i una educació antiracista.

Des d'aquesta perspectiva, l'educació intercultural i antiracista, dins del marc escolar, hauria de contemplar i assolir un seguit d'objectius, seguint amb Cañadell (2001). El primer d'aquests és atendre a les necessitats específiques dels infants que pertanyen a minories, fet que implica un coneixement de les seves cultures, llocs d'origen, conèixer la seva situació en el nostre país, adaptacions curriculars, tenir plans de prevenció vers possibles actituds de rebuig, adaptar jocs i activitats perquè totes les cultures hi siguin representades, afavorir els aprenentatges de les diferents llengües minoritàries dins l'escola, i incloure representació de pares i mares dels col·lectius minoritaris en els consells escolars, associacions de pares, etc.

Altre objectiu és donar a tots els infants una formació que tingui en compte la diversitat cultural que hi ha a la nostra societat, que respecti i valori les diferents cultures i que com a font d'enriquiment estimuli l'intercanvi cultural, fomentant actituds positives respecte les minories ètniques i culturals. Això implica: modificar el material pedagògic per representar a tots els grups socials i culturals; introduir en tots els currículums matèries sobre les diferents cultures; llevar tot allò que causi menyspreu vers els pobles; fomentar l'intercanvi cultural com a font d'enriquiment, tan personal com cultural; i eradicar postures assimilacionistes o de superioritat vers els col·lectius minoritaris.

El tercer objectiu és lluitar contra el racisme, la xenofòbia i la discriminació. Això implica: oferir elements de reflexió per fer front a aquests tipus d'actituds; donar informació que ajudi a entendre les actituds discriminatòries; estimular relacions igualitàries i ajudar a superar tot tipus d'actituds; crear espais per reflexionar sobre els propis estereotips; analitzar la nostra situació sobre les condicions dels col·lectius minoritaris; promocionar actituds de compromís contra els problemes de desigualtat i discriminació; apropar als alumnes les diferents realitats dels col·lectius minoritaris i ajudar a vincular la seva situació amb la dels alumnes; i cercar mecanismes de col·laboració entre l'escola i organitzacions que lluiten contra el racisme.

El darrer objectiu és impulsar plataformes de discussió, reflexió i recerca sobre els temes relacionats amb l'educació intercultural, les minories ètniques, el racisme, la xenofòbia i la immigració, implicant així, la participació de tota la comunitat educativa; recollint i explicant

diferents experiències amb projectes d'educació intercultural i sobretot denunciar qualsevol tipus de discriminació que es pugui produir a l'escola per raó de llengua, cultura o ètnia.

Per acabar, comentar que, per oferir una veritable educació intercultural, primer de tot s'han d'aplicar els mecanismes que facin falta per aconseguir un equilibri en l'escolarització de alumnat minoritari entre tots els centres, públics i concertats, que elimini la situació actual: un 85% d'alumnat immigrant a la pública i 15% a la concertada. Cal que els centres escolars siguin un reflex de la societat en general: diversa i pluricultural. A més de ser imprescindible la igualtat de drets per a tots als ciutadans, sigui quina sigui la seva procedència o cultura (Salomó et. al. 2001).

Segons Palaudàrias (2001), la interculturalitat promou la integració plural, essent aquesta «la construcció d'un procés que parteix d'un projecte de convivència, conformat per una valoració positiva de la diversitat cultural, amb la participació de tots els grups culturals, per tal de cercar la igualtat» (Salomó et. al. 2001: 72). Aquest model d'integració ha d'emfatitzar elements com el diàleg, la comprensió, la tolerància crítica i la solidaritat.

3.4.1 L'atenció als fills i filles de famílies immigrades

Segons Essomba (2001), hi ha tres orientacions generals a l'hora de tractar i intervenir amb infants de minories culturals: l'orientació culturalista, l'orientació integracionista i l'orientació socialitzadora. Cada una d'aquestes orientacions té uns perills inherents.

L'orientació culturalista és el conjunt d'intervencions educatives que veuen els infants de minories des d'una marcada òptica cultural. Aquests educadors corren el perill d'estancar-se en un essencialisme cultural, incloent prejudicis i estereotips que poden perjudicar allò que els infants aprenen. Exemple d'aquesta orientació és el cas d'un professor no li dona porc a un nin magrebí. Pel fet de ser magrebins no vol dir que siguin musulmans o que mengin o no porc.

L'orientació integracionista es preocupa per les oportunitats d'integració que l'educand minoritari tindrà més que pels seus trets d'identitat cultural. Els educadors dediquen temps a incrementar la competència general de la persona minoritària, aspectes bàsics de funcionament, afavorint així, una preparació que els faciliti l'accés a la societat en igualtat de condicions. Element de risc en aquesta orientació és que els educadors tinguin una visió del procés inclusor excessivament individualista i no tinguin en compte el context social de l'entorn immediat. Els professionals que no posseeixen una visió comunitària del fenomen migratori, poden acabar fomentant la seva pedagogia en la paradoxa.

La darrera orientació, la socialitzadora, centra el seu interès en l'establiment de condicions educatives necessàries per potenciar el creixement i l'autonomia personal dels individus d'origen minoritari. L'objectiu és que aquestes persones puguin desfer-se'n de forma normalitzada amb els recursos ordinaris per a tota la població i no tinguin uns serveis específics. Es dona importància a la construcció de la pròpia identitat, la capacitat d'autoregulació, el desenvolupament d'habilitats d'observació...

Per acabar i seguint amb Essomba (2001), comentar que avançar i anar amb compromís cap a una orientació socialitzadora també comporta els seus perills ja que no hem d'oblidar que, quan parlem d'autonomia, d'atenció, de responsabilitat... ho fem des d'un marc de pensament europeu, que projecta l'individu com a mesura de totes les coses. Aquesta òptica és força diferenciada de la de molts pobles de la resta del món. Comentar també, que fruit de l'experiència, Essomba s'atreveix a afirmar que, durant el procés d'acollida, utilitzaria una orientació socialitzadora; durant el procés d'assentament la integracionista; i durant el procés d'inclusió, la culturalista. Podem comprovar així que tots s'han de constatar, però no a l'hora.

3.4.2 La integració escolar

Som conscients de la tasca d'integració social que l'escola pot aportar?

L'escola i la societat civil són dues peces claus per aconseguir una autèntica interculturalitat. És important tenir clar que l'etapa de zero a cinc anys és el moment de la nostra vida més significatiu, quan es modela la personalitat. Hem de prendre consciència de la importància del que fem a la nostra vida quotidiana escolar en relació amb l'acceptació de les diferències, aprendre, viure i crear vincles amb les persones minoritàries, per tal que així ells també respectin els nostres costums (Cordero, M. 2011). A més, com diu Bonàs (2012), els infants sols si estan bé aprenen. Per tant, un fet molt important i a atènyer en compte és que l'escola ha de ser un lloc càlid i confortable, que permeti el benestar de totes les persones, i que creï un ambient per convida tots junts.

Com ens indica Carles Serra (2001), després d'haver analitzat la manera en com s'estructuren les relacions entre l'alumnat de diferents països occidentals, un bon nombre de recerques han manifestat que l'etnicitat, en molts de casos, es converteix en un element molt important. Es sap que el reconeixement de les diferències ètniques s'adquireixen a una edat molt petita. S'ha observat, com ens conta Wright, citat per Salomó et. al., que a l'edat de tres anys, per motius ètnics entre els infants, ja es poden produir reaccions d'intolerància. Wright ho explica mostrant que alumnes anglesos, d'aquesta edat, agredien i insultaven als seus companys

asiàtics. A aquestes edats, per tant, ja es poden reconèixer les diferències ètniques i atribuir-los diferents valors. Per aquest motiu, Wright considera que el fet d'ignorar que els infants són conscients d'aquestes diferències és un element més del folklore del professorat. Els infants són conscients d'aquestes diferències i no les ignoren.

3.4.3 Beneficis a l'escolaritzar a l'infant durant l'escolarització primerenca

La població immigrant escolaritzada a Educació Infantil garanteix la integració d'aquest col·lectiu, fent els nins de pont natural entre dues cultures diferents i importants per a ells: la seva cultura materna i la seva cultura de desenvolupament. Aquests infants veuran completament normal xerrar idiomes diferents, el fet de tenir companys d'altres races i nacionalitats que aprenen el mateix que ells, canten i tenen les mateixes joguetes que ells, però que xerren idiomes diferents amb les seves mares, vesteixen diferent a com ho fan ells i mengen aliments desconeguts per a ells. Aquest és un fet clau per aconseguir una integració efectiva, escolaritzar a Educació Infantil als immigrants menors de sis anys, perquè recordem que la educació Infantil és el pòrtic del nostre sistema educatiu i la base de la formació permanent de la persona (Salomó et. al. 2001).

Com comenten Quicios i Flores (2005), amb l'escolarització primerenca dels menors de cultures o ètnies minoritàries, s'aconsegueixen certs beneficis, tant per a ells com per a la societat que els ha acollit. Aquest fet fa que es creï un ambient natural de interculturalitat, que es desenvolupin valors com la tolerància i la diferenciació, que s'entenguin les diferències com a fet normal, que es desenvolupi una cultura natural de respecte universal.

Seguint amb Quicios i Flores (2005), l'Educació Infantil és el punt de connexió entre l'educació formal, no formal i informal del país d'acollida. L'Educació Infantil és la porta d'entrada al sistema educatiu espanyol, i també de la integració de la societat immigrant del país d'acollida. Curiosament, però, aquesta etapa fonamental i fonamentant per a tota la societat tan espanyola com estrangera, no és obligatòria. Durant aquest període, el desenvolupament de les capacitats dels infants farà que aquests s'involucrin totalment a la societat del país, facilitat l'apropament dels seus pares a la societat dominant, i a la societat dominant a la seva família, cultura i costums. Com ens recorda Cordero (2011), una altra manera de crear vincles és atreure a les famílies a l'aula perquè hi aportin el que cadascuna té.

3.4.4 Plans integrals d'integració intercultural

Abans d'endinsar-nos dintre de la integració escolar, cal tenir clar que dins la integració, s'ha de diferenciar entre la social i la cultural, tot i que ambdues tenen una relació íntima i estreta.

Per aconseguir la integració de tota la població, s'ha de tenir present que la integració s'ha de donar en tres aspectes: el primer són els funcionals, els quals involucren a la política; els morals o tècnics, els quals volen que els drets i deures serveixin per garantir la igualtat d'oportunitats i una coordinació entre els professionals dels serveis públics per promoure la cooperació, la complementarietat i el disseny de programes nous on s'hagin detectat necessitats nores; i finalment el tercer aspecte, el simbòlic, el qual implica la construcció d'una identitat tan individual com col·lectiva que porti a relacions d'empatia entre persones, i que aquestes participin en el disseny de polítiques interculturals. En el fons es tracta que aquests tres aspectes es posin a treballar conjuntament, per tal de maximitzar els resultats (Salomó et. al. 2001).

Seguint amb Salomó et. al., comentar que les polítiques d'integració a nivell escolar han de treballar conjuntament amb els àmbits anteriorment mencionats per no haver d'actuar de forma fragmentada. La integració a l'escola s'ha de donar en tres aspectes: en l'àmbit relacional propi de l'escola, a l'aula coparticipant del projecte formatiu i a l'escola com a institució, tenint clar que la integració al centre és un pas cap a la integració a la societat. És molt important tenir clar que s'ha d'integrar, no assimilar.

Fent referència a les polítiques d'integració, esmentar que aquestes han de tenir present una sèrie d'aspectes. El primer d'aquests és que una gran part d'infants i joves que són categoritzats com immigrants, no ho són, ja que han nascut a la societat d'assentament. Aquest determinisme social condiona tan el seu aprenentatge com la seva integració.

Altre aspecte a valorar és que la ciutadania, mitjançant l'exercici dels drets, pot obrir o tancar portes a l'estabilitat, tan familiar com a la dels individus. Comentar també, que els fills de les famílies d'origen immigrant són capaços d'establir un model propi de cultura que valori positivament les dues cultures que estan en contacte amb ell, tan la dels pares com la de la societat d'assentament. El darrer aspecte a tenir en compte és que les problemàtiques d'aquests joves no giren, exclusivament, a l'entorn del procés migratori, sinó que són problemes generals com poden tenir tots els joves (Salomó et. al. 2001).

3.4.5 L'èxit i el fracàs escolar dels alumnes de minories ètiques

Carles Serra ens comunica que hi ha d'os punts de vista diferents a l'hora de tractar el fracàs escolar dels alumnes de minories ètiques. Serra (2001) ens comunica que n'hi ha que pensen que la causa d'aquest fracàs és deguda a les diferències culturals que els separen de l'escola. En contra, altres consideren que la cultura no hi té res a veure, sinó que és el tipus de relació

que s'ha establert entre els col·lectius, la trajectòria de cadascun d'ells i les relacions que han tingut.

John U. Ogbu, antropòleg, citat per Carles Serra, considera que la distància cultural no és allò que provoca el fracàs escolar dels alumnes minoritaris. Ens proposa que distingim entre dos tipus de minories: les minories involuntàries i les minories voluntàries o immigrants. Les primeres, són hereves d'una història marcada per la discriminació, víctimes del racisme. Aquests són conscients de les limitacions a què es veuen sotmesos i entenen que l'escola no és una institució que els recolza en una societat que els rebutja, conceptualitzant l'escola com una institució pròpia del grup majoritari i de la qual poden esperar molts dels seus inconvenients, però poques recompenses. Ogbu afirma que, en aquesta situació, és lògic que moltes d'aquestes minories optin per la confrontació i que les diferències culturals esdevinguin barreres culturals.

En el cas dels alumnes immigrants o fills d'immigrants la situació és diferent ja que no viuen de la mateixa manera el racisme, la societat és conscient de les dificultats a les que han de fer front. Segons Ogbu, «és més fàcil que els alumnes de minories voluntàries renunciïn a utilitzar les diferències culturals com a instruments per al debat entre el seu col·lectiu i la majoria, i que aboquin tots els seus esforços en la superació dels obstacles que se'ls puguin interposar» (2001:126).

3.4.6 Institució escolar i mestres

Centres

Joan M. Girona (2001), ens explica que en la majoria de centres escolars del nostre país, a l'hora de portar a la pràctica la interculturalitat, aquesta és la situació que ens trobem: currículums interculturals que no s'adapten als continguts existents, afegint-ne de nous; organitzant dies o setmanes interculturals; no tenint en compte les cultures a totes les àrees; i redactant un currículum intercultural sense portar-lo a la pràctica. A més, a la majoria d'aquestes escoles no s'avaluen als alumnes tenint en compte la diversitat cultural, no es redacta un reglament de règim interior intercultural, no es crea un clima escolar realment intercultural i si un centre no té presència d'altres cultures, aquestes no es tenen en compte.

Girona (2001) també ens indica que s'haurien d'imposar uns objectius mínims a tots els centres per poder-se aconseguir. Aquests són: tenir un cert coneixement de les cultures presents al centre; tenir una actitud oberta davant la diversitat cultural; tenir un pla d'acolliment per als alumnes que s'incorporen a mig curs; tenir l'organització adequada del

reforç necessari i tenir clar que la llengua possibilita la integració però no la garanteix; coordinar les relacions amb els altres serveis socials per fomentar una integració social; valorar la convivència de la figura del mediador intercultural; i tenir com a objectiu la igualtat, que tots puguin adquirir els coneixements i procediments necessaris per viure en la nostra societat.

Per tenir en compte la diversitat a les escoles i les aules, com ens indica Girona (2001), hi hauria d'haver: grups flexibles, agrupaments per nivells a totes les àrees o només a les instrumentals, adaptacions curriculars individuals (acis), unitats d'adaptació curricular (uacs), unitats d'escolarització externes (uees), etc... També s'haurien d'aprofitar totes les possibilitats ordinàries que tenim a les mans, com agrupaments d'alumnes (amb barreja de sexes, procedència, nivells,...), una acció tutorial seriosa, plans d'acolliment de l'alumnat, globalització de matèries (evitant especialització del professorat), canvis a l'horari per evitar la fragmentació diària, tenir més d'una persona per aula, organització dels centres a partir dels equips docents (i no dels departaments), elaboració teòrica i pràctica d'uns projectes curriculars de centre i un reglament de règim interior que tinguin realment en compte la diversitat de tot l'alumnat present en el centre.

Criteris d'actuació integradora referits a l'acció tutorial:

Girona (2001) ens indica una sèrie de criteris integradors per a l'acció tutorial. El primer d'aquests és que l'alumne s'ha de sentir acollit i acceptat tal i com és, i no atorgar-li un excessiu protagonisme. El segon criteri és que l'infant s'ha d'escolaritzar amb els de la seva edat ja que es socialitzarà millor amb grups d'edats iguals i no s'ha de donar importància al seu nivell de coneixement. El següent criteri és que el tutor ha de ser un referent clar, ha d'ajudar a l'infant amb l'adaptació i animar-lo, promovent un bon ambient. El tercer criteri és sobre l'organització de l'aula, la qual ha de facilitar la relació, el més normal possible, entre tots els membres del grup-classe. A més, com ens diu Girona, «no s'han d'ignorar els conflictes, cal treballar-los i convertir-los en part del procés educatiu. Cal esbrinar-ne les causes i treure'n conseqüències educatives. Conseqüències per a tots. L'alumne no sempre té la culpa. Les normes, l'organització, l'actitud del professorat també s'han d'analitzar» (2001:184).

El quint criteri també ens parla de l'organització del centre i les seves metodologies, indicant-nos que aquests no poden oblidar la realitat de l'alumnat escolaritzat, com tampoc el grup-classe. El següent ens recorda que el PEC ha de tenir en compte la incorporació de nous alumnes en qualsevol moment i que el PCC que cada àrea ha de ser explicada de manera intercultural.

A més, el català ha de ser la llengua viva del centre, el nouvingut comprendrà i parlarà en la mesura que participi amb intercanvis amb els altres. La vuitena actuació el que a de tenir en compte és que en els primers mesos, s'han de treballar els hàbits per més endavant poder insistir en procediments i conceptes. La penúltima actuació ens indica que l'avaluació ha de contemplar el procés de l'alumne amb ell mateix, fent una avaluació formativa. I per acabar, comentar que la disciplina ha de ser flexible.

L'autonomia dels centres

A la revista Guix, Concepció Rabassa (2012) ens parla de l'autonomia de centres. Aquesta ens ofereix possibilitats de crear processos de convivència per poder disposar al màxim de les especificitats de l'alumnat. A partir de les eines organitzatives legalment establertes, els centres tenen l'oportunitat d'exercir l'autonomia per fer front als reptes educatius i socials que vivim avui, a més, el pilar fonamental haurà de ser transformar els conflictes en positiu per aprendre'n del procés

El Projecte Educatiu de Centre (PEC) és la màxima expressió de l'autonomia de centre. Constitueix l'element clau d'aquesta autonomia i ha d'estar encaminat a millorar els resultats educatius, la cohesió social i la prevenció de l'abandonament escolar. Els principis definits al PEC s'hauran de concretar en els documents de gestió que se'n deriven: en el projecte de convivència (PdC), en les normes d'organització i funcionament del centre (NOFC), en la Programació General Anual (PGA) i en la memòria anual.

El Projecte de Convivència (PdC) ha de ser el document marc que ha de contemplar tota l'acció convivencial del centre i està relacionat amb les normes d'organització i funcionament del centre (NOFC). Aquest haurà de ser un referent per gestionar la convivència. En paraules de Concepció, «haurà d'incloure, per tant, les línies directrius dels continguts d'aprenentatge referents a valors i aquells que es consideren transversals dels currículum. I aquest "ambient convivencial" haurà d'impregnar totes les accions educatives de la institució docent» (2012:51).

En la programació general anual (PGA), es concretaran les actuacions que s'estimen per a cada curs, així com els indicadors d'avaluació i els mecanismes de rendició de comptes en general i en l'àmbit convencional en particular. I, en la memòria anual (MA), s'haurà de valorar l'assoliment dels objectius plantejats per a aquell any, per poder proposar actuacions de continuïtat, canvi i millora per al curs següent.

Més concretament, el pla d'acció tutorial (PAT) ha de ser exclusiu de cada centre, fet indispensable perquè esdevingui efectiu i operatiu. A més, a de contenir temes com la resolució de conflictes, l'educació emocional, la cohesió grupal, tècniques d'aprenentatge, etc.

L'autonomia de centre ha de permetre afavorir l'organització pedagògica. En aquesta, s'haurà de prioritzar l'atenció a la diversitat de l'alumnat en el marc d'una escola inclusiva: «això implicarà la implementació d'un pla d'atenció a la diversitat que realment contempli tot el ventall de l'alumnat que hi assisteix amb les mesures organitzatives i de gestió de recursos que necessiti per assolir els objectius que s'hi contemplin» (2012:51). El mestre, professor o docents que intervinguin en l'acció educativa, són elements fonamentals en el marc de l'autonomia pedagògica del centre. Altre element clau és l'optimització dels recursos funcionals: s'han de trobar espais i temps de reflexió sobre l'acció pedagògica.

Un dels principis del centre educatiu és el de servir a la comunitat, per la qual cosa la relació que s'estableixi entre tots els àmbits serà molt important, marcarà la trajectòria convivencial. Els centres, per afavorir la relació entre la família i l'escola, utilitzarà la carta de compromís educatiu, per comprometre a les famílies a col·laborar amb el centre en l'educació dels seus fills i filles.

L'autonomia de cada centre permetrà que pugui gaudir d'una organització única de funcionament. Per assolir l'èxit educatiu, l'autonomia de centre ens permet realitzar una gestió exclusiva de la convivència. En paraules de Rabassa, «des d'una perspectiva sistèmica, els centres i l'entorn estableixen una xarxa de relacions que també són úniques, específiques i integrades al territori, i que formen part de la xarxa social i ciutadana del municipi i/o la comarca» (2012:53).

Mestres

Abans d'endinsar-nos en el que ha de fer un mestre dins l'aula per fomentar la interculturalitat, és important indicar que cada mestre, com diu Bonàs (2012), ha d'estar completament present i ser autèntic en tot moment. Aquest fet ajudarà a que l'infant sigui ell mateix. A més, com diu Gibert «no hi ha res més ric en un grup que el fet que hi hagi persones en formació» (2012:81). Per tant, els mestres, per poder ensenyar de manera qualitativa, sempre s'han d'anar formant.

Uns dels primers aspectes a tenir en compte, com ens indica Essomba (2001), consisteix en diferenciar entre els mestres que es dediquen a una «Educació intercultural» i a aquells que la seva pràctica docent consisteix en proporcionar una atenció especial als infants pertanyents a

minories culturals. No es tracta del mateix. El mestre que es dediqui a l'educació intercultural educarà mitjançant els valors, valors que facilitaran als infants la comprensió i la relació amb els altres. Com ens indiquen Quicios i Flores (2005) les estratègies que el mestre tindrà per educar a l'infant immigrant en la cultura de la societat són: aprendre a través del joc, les cançons i els contes, entre d'altres.

El mestre que porti a terme una bona educació intercultural, tindrà una sèrie de necessitats: la de cuidar el creixement psicològic dels infants; la d'ajudar a superar dificultats emocionals, causades o no pel plurilingüisme; la de tenir en compte l'experiència dels minoritaris; la d'organitzar un bon clima tan a l'aula com al centre; i la necessitat d'implicar a tots als infants en la lluita contra tot tipus de discriminació. Exemple per veure si un mestre empra criteris interculturals o no, és mirant el tipus d'agrupaments que fa, si són homogenis o heterogenis. Qualsevol actuació portada a terme per el mestre ha de ser vàlida per a tot l'alumnat (Salomó et. al. 2001).

Un mestre d'educació intercultural ha de generar activitats o situacions a l'aula que tinguin en compte els aspectes que uneixen els infants i no els que els separen, valorant les diferències, gaudint i respectant-les. Aquest també ha de crear uns bons vincles de grup i per fer-ho ha de treballar el coneixement de cada persona i també de les peculiaritats de cada cultura, l'activitat compartida, la creació de fites comuns i el reconeixement que tothom tenim les mateixes necessitats. Exemples d'això són: mostrar que tothom té les mateixes emocions i les mateixes necessitats, per exemple a la rotllana del matí, creant i manifestant situacions en les quals es mirin els diferents estat d'ànim; escriure el noms d'objectes de classe en les diferents llengües; implicar tots els membres de les famílies; descobrir les diferents cal·ligrafies, etc. (Salomó et. al. 2001)

Per concloure aquest apartat, fer referència a que el mestre o la mestra és un model per als alumnes i, com diu Cordero, M. «la seva manera d'anomenar o de qualificar les diferències és el que marca el respecte o no en relació amb aquestes i serà amb el que les nenes i els nens empatitzaran» (2011:29).

3.4.7 Escoles de mediadors socials

Els Mestres, una vegada conscienciats del problema intercultural que hi ha a l'actualitat, poden intentar solucionar-lo formant-se adequadament amb l'ajuda de les escoles de mediadors socials. Aquestes escoles fan feina en dues àrees d'intervenció: l'àrea de formació i l'àrea d'activitats interculturals. Des d'aquestes, intenten arribar a tot tipus de persones, tan

nacionals com estrangeres, professionals de la intervenció amb immigrants, persones que fan feina a associacions per immigrants i volen ampliar la seva formació i per a la població en general.

El que es vol fer a partir d'aquesta institució és potenciar la feina amb persones que desenvolupen la seva activitat directament amb el col·lectiu immigrant. Les funcions d'aquestes escoles, entre d'altres, són les de actuar en un conflicte, observar la situació problemàtica des de dos punts de vistes, el dels immigrants i el de la cultura d'aquest país, i crear línies de trobada i consens (Quicios i Flores,2005).

3.4.8 Currículum

Com ens comenta Girona 2001, és imprescindible veure i conèixer l'estreta relació dels currículums escolars amb la realitat social. És important tenir clar que no hem de pensar estratègies específiques per aquells que són d'altres cultures. Es podria caure en el perill de fer de l'escola un compartiment separat de la societat i això no seria beneficiós per cap infant.

Endinsant-nos en el currículum, comentar que els continguts d'aquest han d'incloure referents de l'entorn cultural del país d'origen, però sense oblidar totes les altres cultures presents a la societat. D'acord amb les tesis de Banks, podem distingir diferents nivells d'un currículum intercultural: aproximació a les diverses contribucions, perspectiva additiva, perspectiva de transformació i centrat en l'acció èticosocial i cívica. Tenir clar que, com diu Girona: «no seria bo afegir més continguts a aquells que ja proposen els dissenys curriculars de les administracions; fóra millor transformar-los tot canviant l'única perspectiva (la de la cultura majoritària i/o dominant)» (2001:182). S'han d'estudiar els fets des de diferents perspectives, sempre tenint en compte els coneixements que els alumnes ja tenen, la seva cultura. Ens hauríem d'atrevir a plantejar, en les actituds curriculars, unes implicacions ètiques i cíviques tan per als ensenyants com per els estudiants.

Per finalitzar, recordar com ens diu Salomó et. al (2001) amb paraules de J. Torres, que hem de dedicar molta atenció al currículum ocult, el qual és ben present en llibres i materials didàctics, en les actituds del professorat, en el clima de centre.

3.5 Com es porten aquests principis a la pràctica?

A continuació hi ha una exposició de dues experiències en l'àmbit escolar dins el marc d'un pla d'integració intercultural.

Pla integral d'integració intercultural al Vallès Oriental

El primer exemple d'aquesta posada a la pràctica es va portar a terme al Vallès Oriental entre 1997 i 2001. Aquest exemple és explicat per Jordi Pascual i Saüc (2001). En un primer moment van decidir fer uns plans integrals d'integració intercultural. A continuació explicaré els punts que varen seguir:

- 1) Quan van començar, el primer que varen fer, i és el que s'ha de fer és abans d'aplicar res, és fer una diagnosi amb metodologia participativa, per conèixer el context on es vol incloure-hi la integració intercultural.
- 2) El segon punt que van treballar va ser treballar per comissions per poder dissenyar i consensuar un pla de treball.
- 3) A continuació van convocar una Taula d'Ensenyament, una reunió on hi havia d'assistir tots els agents implicats en l'educació: representants d'ensenyants, representants del centre, tècnics, professionals especialitzats, associacions de pares i mares i altres agrupacions cíviques. Qüestions que es van tractar a aquesta taula rodona van ser: l'acollida escolar a infants nous, polítiques de matriculació amb relació als alumnes fills immigrants, ensenyament de la cultura i llengua d'origen, recursos actuals i potencials per a l'escolarització d'aquest col·lectiu, i altres temes com el reconeixement de titulacions o el currículum no etnocèntric. A aquesta primera reunió no hi va assistir tothom, fet que no va permetre arribar a acords d'ampli consens.
- 4) Es van fer propostes, agafades a la primera reunió: incitar que els centres escolars elaboressin i apliquessin plans d'acollida, incitar la iniciativa de préstec de llibres de text a les famílies amb escassos recursos econòmics (Vallès Oriental es proposà de fer-la des dels municipis), i mesures de sensibilització dels centres educatius privats concertats.
- 5) La via formal va resultar fallida. Després es van aturar durant un breu període i van iniciar el programa «Dinamització de la Participació Ciutadana dels Immigrants no Comunitaris del Vallès Oriental». Es va promoure una presa progressiva per part del Servei de mediació intercultural comarcal de la dinamització de les xarxes socials comunitàries i la seva participació en l'escola, a més de la millora en la comunicació intercultural famílies-escola.
- 6) La dinamització de la participació comunitària en l'escola en tres municipis del Vallès Oriental: un programa pilot. L'actuació que es va porta a terme va ser en dues direccions:

d'una banda, de dinamització comunitària amb els grups culturals més allunyats de la vida escolar per mirar d'implicar-los més en l'escolarització dels seus fills; i per l'altra, de compromís de les institucions locals, a nivell tècnic i polític, d'obertura vers aquests nous usuaris. Aquesta actuació tingué lloc en un dels tres municipis en que es va dur a terme el programa pilot.

7) Després es van pactar els objectius del programa amb l'Ajuntament. Aquest implicava fomentar la participació en els àmbits escolar i associatiu. A continuació es va presentar el projecte a tots els centres escolars públics del municipi, a totes les associacions de pares i mares, i a altres entitats locals.

8) Aquest projecte tenia una primera fase de recerca-acció, ja que es demanava als agents propostes i assumir compromisos. Es va convocar una reunió conjunta entre les escoles d'Educació Infantil i Primària i les famílies magrebines d'aquestes escoles, per poder recollir demandes. A aquesta també hi van assistir una representant de l'ajuntament, un professor d'educació compensatòria de la zona, un mediador intercultural i un membre de l'equip gestor del programa. La convocatòria va ser en català i en àrab i va ser dinamitzada per el mediador intercultural del programa i un col·laborador del grup de joves magrebins. El lloc de la reunió fou una de les escoles, just després de l'horari escolar.

L'existència va ser un èxit. Els pares i mares varen plantejar les seves inquietuds, les quals van ser: la necessitat de donar opcions al menú escolar quan aquest incloïa porc, les ganes d'aprendre català i castellà els mateixos pares i l'interès de cercar espais perquè els seus fills aprenguessin la llengua d'origen. Durant la reunió, els representants de les escoles varen prendre nota i finalment, es comprometeren a estudiar algunes de les propostes. La sessió va tenir dos efectes positius immediats: les famílies magrebines es van poder expressar i també proposar i, l'eficàcia de comptar amb un mediador intercultural ja que no es va limitar a traduir les intervencions, sinó que va introduir elements per facilitar la comprensió dels dos punts de vista, tan el de les famílies com els representants escolars.

9) El programa de dinamització al Vallès Oriental, acabava a finals del 1999, però el Pla comarcal d'integració va continuar oferint la possibilitat de recórrer al Servei de Mediació Intercultural també en l'àmbit escolar.

Educació intercultural a la escola Sant Jaume de FEP

En el segon exemple, Xavier Prado (2012), ens explica que fer per fomentar l'excel·lència de l'educació en la diversitat i l'educació intercultural, en l'escola Sant Jaume de FEP, de l'Hospitalet de Llobregat, escola que el 20% dels seus alumnes són nouvinguts. En ella han desenvolupat diferents programes i projectes per poder arribar a ser una vertadera escola inclusiva. Amb la pedagogia que han seguit han mantingut una bona educació integral per tot l'alumnat i uns bons resultats acadèmics.

La realitat socioeconòmica d'aquests alumnes i les seves famílies la majoria de les vegades és precària. El centre acull un nombre significatiu d'escolars amb situació de risc d'exclusió social. És per això, que han anat provant diferents programes per tal de donar resposta a les necessitats educatives. Com ens indica Prado, «l'acolliment i la integració de l'alumnat nouvingut, així com la capacitat de donar una resposta educativa adequada a les seves necessitats, que li permeti incorporar-se de manera plena en el centre i a la societat és un dels grans reptes que té plantejats i que assumeix plenament l'escola» (2012:43). Per aconseguir-ho, la tasca de l'escola es basa en el principi d'inclusió social, fomentant els valors de la convivència en el marc comú de l'escola, possibilitant un sistema integrador de la diversitat, encaminat/precedit amb actituds de respecte, de solidaritat i d'igualtat.

Un dels objectius que es planteja l'escola és de consolidar-la com una comunitat educativa acollidora, integradora i estimulant, on tots els alumnes puguin desenvolupar-se depenent de les seves característiques, garantint alhora una educació integral que faciliti l'excel·lència acadèmica de tots els infants. Per poder desenvolupar una veritable educació en la diversitat partint de la pluralitat, l'escola potencia les relacions interpersonals i les estratègies de cooperació i ajuda mútua entre els alumnes. Indicar que tots els educadors i el personal que estan implicats en l'escola i el seu projecte tenen la formació i el suport indispensable per poder dur a terme el projecte.

Aquesta escola integra els següents plans i projectes:

- Pla d'acció tutorial, el qual inclou: orientació personal, escolar i professional; dinàmica de grups; educació en valors, etc.
- Pla d'acollida i d'integració. Aquest conté, entre d'altres, l'aula d'acollida, el projecte de parelles i grups lingüístics, els alumnes guia, el teatre intercultural, els cursos gratuïts de català per a pares i familiars, la participació en activitats extraescolars, etc.

Aquest pla «és un dels recursos fonamentals per atendre als alumnes. S'organitza en diferents nivells i en relació directa amb altres projectes, amb el suport i l'assessorament del Departament d'Orientació Psicopedagògica del centre (format per representants de tots els cicles, l'aula d'acollida, USEE, etc.), en coordinació amb l'EAP, el LIC i amb altres institucions» (2012: 44).

La proposta dels alumnes guia consisteix en que un alumne o un petit grup, durant un període de curt termini, assumeixi una sèrie de responsabilitats, tals com: compartir amb el nou alumne el càrrec de l'aula, davant de qualsevol dificultat ser el referent, ajudar al nou a l'hora de realitzar activitats, acompanyar-lo en els desplaçaments pel centre i tenir-lo present a les hores que no estan dins l'aula, etc.

L'aula d'acollida l'utilitzen els de primària i ESO. La metodologia de treball en l'aula es basa en l'aprenentatge vivencial, com per exemple fer una sortida al mercat, i en el desenvolupament d'actituds comunicatives bàsicament a nivell d'expressió i comprensió. L'aprenentatge vivencial facilita la comprensió de conceptes i de les situacions.

- Programa d'educació i atenció a la diversitat, amb la creació de la Unitat de Suport a l'Educació Especial a l'educació infantil i primària, elaboració de plans individualitzats, etc., projecte d'innovació educativa.

- Dos projectes d'innovació: Integra TIC i el Projecte d'Escola Inclusiva.

- Programa de Mediació i Prevenció, gestió i resolució de conflictes, amb la creació del Servei de Mediació format per mestres i alumnes.

- Projecte de Convivència de l'escola.

- Comissió social interdisciplinària.

Al llarg del curs, comproven que aquests projectes pedagògics es fan realitat o donen bons fruits mitjançant el transcurs de la vida quotidiana i amb cada un dels alumnes.

4. METODOLOGIA

La metodologia que he seguit per realitzar aquest treball, ve determinada per una gran recerca bibliogràfica. Indicar que per portar a terme el treball he seguit la següent estructura:

- En un primer moment, un cop decidit el tema per fer sobre el meu treball de fi de grau, no sabia molt bé com estructurar-lo. Per aquest motiu la primera tasca que vaig fer va ser pensar en què m'interessava saber sobre el tema i com podia fer-ho.
- A continuació, vaig decidir que volia fer una recerca bibliogràfica sobre la interculturalitat, perquè creia que hem quedaven moltes coses a saber sobre aquest tema ja que sols en coneixia alguns aspectes mínims. Creia que hem quedaven moltes coses per saber i per aprendre sobre un tema tan ampli.
- Seguidament, vaig començar a pensar quins objectius volia aconseguir amb aquest treball. També vaig fer la justificació explicant el perquè de la realització d'aquest. A més, vaig començar a fer un índex per veure quins temes podia tractar, posant els punts que creia que serien idonis a conèixer mitjançant la fonamentació teòrica.
- Un cop realitzat tot l'esmentat anteriorment, vaig començar una recerca exhaustiva del tema. Vaig consultar fonts escrites, llibres, a la Biblioteca de la UIB; vaig revisar totes les revistes de Guix i Guix d'Infantil des de l'any 1993 fins avui; vaig cercar informació a la pàgina web de l'Institut Nacional d'Estadística, a la UNESCO i vaig visitar pàgines web a través de Google. Va ser a partir de tota la informació seleccionada que vaig començar a elaborar la fonamentació teòrica.
- Cal indicar que gràcies a tota la informació obtinguda per poder fer la fonamentació teòrica vaig poder extreure'n punts nous per a l'índex, alguns d'ells més idonis que els que havia plantejat anteriorment. Un cop tinguda tota la informació que volia utilitzar per fer la fonamentació teòrica, la vaig organitzar per apartats i per punts. Tot seguit la vaig elaborar i col·locar citant i referenciant segons el document APA.
- Un cop finalitzada la documentació teòrica, i després de revisar-la vaig procedir a fer les conclusions. Finalment, vaig acabar de completar l'apartat de la introducció i vaig fer el resum del treball.

5. CONCLUSIONS

Com hem pogut veure, els immigrants quan arriben al nostre país, es troben amb un seguit de problemes. Nosaltres, a través de les escoles i de l'educació hem d'ajudar-los a adaptar-se

perquè puguin viure en la nostra societat, integrant-los. És molt important escolaritzar als infants ja que ells fan de pont entre la cultura materna i la de desenvolupament. Aquest fet afavorirà veure les diferències de manera normal i no qüestionar-les o rebutjar-les. A més, un aspecte a tenir clar és que els infants, des de ben petits, veuen les diferències, no les ignoren. Per aquest motiu, com més prest s'escolaritzin, més aviat veuran normal aquestes diferències, veient-les com a coses positives i no com a aspectes negatius de les persones.

Una bona educació és la base per a la integració de tot l'alumnat. Aquesta integració ens ajudarà a incloure a tothom dins la societat, una societat que viurà en convivència. Per aconseguir això, l'educació ha de proporcionar projectes, estratègies i coneixements a l'alumnat perquè aquests es puguin comprendre entre ells i a la societat, adquirint així l'acceptació de la pluriculturalitat que hi ha en la societat.

La integració no és una tasca fàcil, i depèn molt del centre on ens trobem. És molt important identificar els models educatius de les escoles per després poder definir unes característiques d'intervenció. A més, indicar que la majoria de les escoles tenen un currículum intercultural, però no el porten a terme. Aquest fet ens demostra que encara hi ha molta feina a fer. Sense dubtar-ho, afirmo que l'educació intercultural afavoreix més una societat inclusora que una educació multicultural. L'educació intercultural, a diferència de la multicultural, treballa de manera homogènia i de forma continuada, treballant els valors per afavorir una bona estructuració interior per poder després obrir-se a l'exterior. En canvi, l'educació multicultural és heterogènia i clarament racionalista. Aquesta vol potenciar un enriquiment cultural sense pensar en les persones, en el seu interior, sinó sols adquirir informació de les cultures per separat, mai mesclant-les per treure'n beneficis comuns, sempre per separat.

L'educació ha de formar infants oberts a la pluriculturalitat que ens trobem en el dia a dia en la nostra societat. Aquests han de veure les cultures com a riquesa i no com un aspecte negatiu. És per aquest motiu que s'han d'impulsar i reivindicar les escoles interculturals, és a dir, el conjunt i mescla de coneixements i cultures, ja que tots som iguals. En aquestes, primer, s'ha de fomentar un enriquiment personal, per després poder conviure i enriquir-se de la societat. Aquests aspectes sovint creen una mica de tensió, en ambdues cultures, però aquestes han de prendre consciència que l'escola és un espai públic on s'aprèn mitjançant els valors, coneixements i procediments on tots som iguals, i que els aspectes culturals o personals de cada persona o cultura no qüestionen la cultura escolar, sinó tot el contrari, l'enriqueixen.

Per poder fomentar una bona educació intercultural, l'escola i la seva autonomia de centre són aspectes clau per poder treballar la interculturalitat, la integració i la inclusió de manera eficaç. Dintre d'aquests centres s'haurien de tenir organitzats tot un seguit de reforços, hi hauria d'haver una bona relació amb els serveis socials per aconseguir una millor integració, també s'haurien de valorar els mediadors socials, i sobretot tenir present que tots som iguals i que hem d'adquirir coneixements i destreses per viure en la nostra societat de manera conjunta.

Per aconseguir una bona educació intercultural, a part de l'autonomia de centre, un pilar fonamental són els mestres que treballen en ella. Els mestres són referents claus per els infants i tot el que facin els marcarà i condicionarà. Aquest es pot plantejar com ensenyar, però no ha d'ensenyar l'interculturalitat ni la inclusió preparant activitats per treballar-la, sinó que ha de partir de qualsevol fet pot treballar-la integrant a tothom. Des de les administracions moltes vegades no arriba el suport que es necessita a les aules, però els mestres no hem d'estancar-nos, sinó pensar amb les possibilitats ordinàries que tenim al nostre abast.

Dins les aules, els mestres no hem de donar una excessiva importància a l'alumnat immigrant però això no vol dir que no vulguem saber coses de la seva cultura, igual que de la nostra, ja que les cultures són importantíssimes en la formació d'una persona. Treballant-les de manera adequada fomentem el respecte d'aquestes i la seva inclusió dintre les aules. Hem de fer veure als infants que el coneixement de coses noves, en aquest cas les cultures, ens enriqueix i que moltes vegades pensem unes coses sobre aquestes que no es corresponen amb la realitat. Hem de fer de la integració un aspecte dinàmic, partint sempre d'un projecte personal o social per fomentar una bona convivència.

Per acabar, comentar aspectes a tenir en compte en les escoles que integren plans interculturals. El fet d'implantar la interculturalitat a la comunitat educativa no és una tasca fàcil. És molt important, abans de començar a realitzar actuacions, tenir ben clar el concepte d'interculturalitat, els objectius que es volen aplicar, els processos i els possibles projectes que es podrien portar a terme. Un cop establertes les idees, i sabuda la pedagogia que es vol seguir, es pot començar a treballar per aconseguir una escola inclusiva i intercultural. Per poder aplicar tots els valors i els coneixements interculturals, en un primer moment s'ha de fer una valoració del context on es vol treballar. A continuació, s'ha de parlar i organitzar mitjançant comissions per consensuar un bon pla de treball. Un cop consensuat, s'han de fer reunions compromentent a tots els agents implicats en educació, per poder extreure'n

propostes. A més, és important que si les vies formals no funcionen, no ens hem d'aturar, sinó tot el contrari, cercar alternatives per seguir endavant. S'han de cercar i crear programes, començant sempre per una fase de recerca-acció, implicant agents i assumint compromisos. Serà treballant poc a poc, de forma col·lectiva i amb uns objectius comuns que s'aconseguirà l'èxit.

6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ANGUITA, A. (2011). *Jo sóc tu, jo sóc tothom, però jo sóc jo!*. *Guix d'Infantil*, (60), 21-23.
- BESALÚ, X. (2002). *Diversidad cultural y educación*. Madrid: Síntesis.
- BONÀS, M. (2012). De què en diem «respecte»? *Guix*, (386-387), 54-60.
- CABAÑAS, M.J. (2008) *La enseñanza de español a inmigrantes en contextos escolares*. Málaga: Secretaría general técnica.
- CORDERO, M. (2011). Una escola per a la diversitat. *Guix d'Infantil*, (62), 27-31.
- Cultura. (2015). Real Academia Española (Vol.22) 22.ª edició. Madrid: Academia Española.
- GIBERT, R. (2012). Estima'ls tal com són! *Guix*, (383), 81.
- Identidad. (2015). Real Academia Española (Vol.22) 22.ª edició. Madrid: Academia Española.
- Inmigrar. (2015). Real Academia Española (Vol.22) 22.ª edició. Madrid: Academia Española.
- Instituto Nacional de Estadística. (2014). Recuperat el 20 de maig de 2015 de www.ine.es/prodyser/espa_cifras/2014/index.html#1/z
- PRATS, E. (2001). Racismo en tiempos de globalización. Bilbao: Desclée.
- SALOMÓ, M. et al. (2001). *Societats pluriculturals i educació: la intercultralitat com a resosta*. Barcelona: Universitat de Girona i Ajuntament de Girona.
- PRADO, X. (2012). Educació intercultural. Educació en la diversitat i l'excel·lència. *Guix*, (390), 43-46.
- PUIG, G. (1993). La integració escolar dels fills de migrants a Europa i a Catalunya. *Guix*, (184), 35-37.
- QUICIOS, M.P., i FLORES, E. (2005). *Población inmigrante: su integración en la sociedad española (una visión desde la Educación)*. Madrid: Pearson Educación.
- RABASSA, C. (2012). La gestió de la convivència al centre autònom. *Guix*, (386-387), 49-53.

ROIG, M. (1993). L'arribada de nens immigrants, un repte per a l'escola. *Guix*, (184), 15-18.

TOVÍAS, S. (1993). Societat pluricultural i educació. *Guix*, (184), 4-8.

UNESCO. Declaració dels principis de cooperació cultural internacional (1966). Recuperat el 30 d'abril de 2015 de http://portal.unesco.org/es/ev.php-URL_ID=13147&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html